

NYCKEL

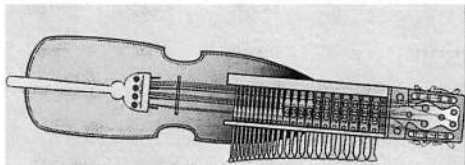
HARPAN

2

2013

Föreningen Nyckelharpans medlemstidning

Nyckelharpan
medlemstidning för
Föreningen Nyckelharpan
Nr 2 av 4, 2013. Årgång 28
ISSN 1401-2936

Ansvarig utgivare Jacob Höglund

Artiklar och bilder ur Nyckelharpan får ej återpubliceras utan medgivande från redaktionen.

Foto, redaktören om ej annat anges.

Personer på fotografier anges från vänster, uppträff och ned samt radvis bakifrån.

Material till nästa nummer bör vara redaktionen tillhanda senast den 30 augusti.

Föreningen

Organisationsnummer 802011-4
Plusgiro 491 82 94-2.
Medlemsavgift 160 kr per kalenderår
www.nyckelharpan.org

Redaktör: Per-Ulf Allmo

Styrelse och fasta medarbetare
Ordförande: Jacob Höglund
jhglund@gmail.com, 070-425 01 26
Kassör: Paul Westman
paul.westman@telia.com, 08-649 22 09
Sekreterare: Kerstin Käverud
kerstin@sjobodro.se, 070-399 92 98
Ledamot: Per-Ulf Allmo
per-ulf@allmo.se, 070-315 69 16
Ledamot: Kerstin Svanström 08-35 22 00
Webbmaster: Nils Liberg
info@nilsliberg.se, 08-604 06 11
Bygge och harptips: Bo Nilsson
harpa@bonilsson.se, 08-716 96 96

Framsidan

Duon Josefina Paulson och Jonas Åkerlund.

Foto: Nils Liberg.

Baksidan

*Avgångseleverna 2013 från Eric Sahlström
Institutet i Tobo.*

eo digital ab

är Föreningen Nyckelharpan sponsor i form av generösa villkor vid tryckning av vår medlemstidning.

Jacob Höglund, vår nye ordförande

Som föreningens nye ordförande har en av de första uppgifterna som fallit på min lott varit att skriva den ledare i föreningens tidning du just nu läser. Det är med viss bävan jag tar på mig uppgiften – och – då menar jag inte att vara ordförande – den uppgiften ser jag fram emot. Jag tänker med på vad som skall stå i den här ledaren. Men naturligtvis är det så, kära nyckelharpsvänner, att ni har rätten få veta något om den som nu är ordförande.

Liksom många andra som håller på med folk- och spelmannsfolk kom jag i kontakt

med folkmusiken under 1970-talets folkmusikvåg. Jag hade ingen annan bakgrund än att jag spelat fiol sedan 10-årsåldern i den kommunala musikskolan. Harpan kom jag till långt senare. Jag är nu 55 år och under den senare delen av 1970-talet var jag i de övre tonåren. Det har alltid varit med ett stygn av avund som jag på avstånd betraktade spelmän i fjärde, femte led från olika spelmannsfamiljer. Det är inte lätt att hitta en sådan tradition i en härkomst bestående av olika delar Bohuslän, Uppland och Västerbotten och dessutom är jag född och uppvuxen i det akademiska Uppsala.

Folkmusikintresset väcktes på sjuttioalet under några ungdomssomrar i Orsa och jag har alltid haft ett speciellt förhållande till orsamusiken. Min hustru kommer från By i södra Dalarna och vi har kommit att tillbringa en hel del tid där. Nelly Östlund introducerade mig till låtarna från By och angränsande socknar. Bland dessa polskor och valser efter en spelman tillhörig resandefolket som heter Carl Herman Erlandsson. Senare efterforskningar har visat att han levde största delen av sitt liv ett par stenkast från där jag bor, i stadsdelen Rickomberga i Uppsala. Orsalåtar och Erlandsson funkade bra på harpa, men det är ju egentligen fiolmusik. På harpan föredrar jag en riktigt gungig åttondelspolska från norra Uppland eller varför inte en springvals eller en sextondelspolska efter Byss-Calle.

Sen några år tillbaks bygger jag mina egna nyckelharpor inspirerad och upplärd av Esbjörn Hogmark. Jag håller för närvarande på med en silverbasharpa och en kromatisk harpa. Optimisten i mig vill ha dem klara till årets byggtställning i samband med Österbystämman i juni. Vi får se. I det civila arbetar jag och forskar inom naturvårdsbiologi på Uppsala universitet.

Som sagt, det skall bli spännande och inspirerande att vara föreningens ordförande och att tillsammans med den övriga styrelsen verka för att nyckelharpan ställning som kulturarv utvecklas, stärks och bevaras för kommande generationer.

Jacob

Föreningen Nyckelharpan

Bidrag till spelkurser

Föreningens styrelse har beslutat att stimulera verksamheten i övriga Sverige genom att avsätta medel för detta i årets budget.

Du som arrangerar en kurs för nyckelharpspelare på din hemort kan ta kontakt med föreningens styrelse och ansöka om bidrag för t.ex. hyra av lokal eller resekostnad för kursledare. Styrelsen förväntar sig sedan en rapport om verksamheten i form av text och bilder som kan tryckas i medlemstidningen för att ge glimtar av nyckelharpspelet i hela landet. Har du frågor tveka inte att kontakta styrelsen. I första hand kassören paul.westman@telia.com

Paul Westman

Nya medlemmar

Sedan förra numret kan föreningen glädjas åt följande nya medlemmar

Lars Arnqvist

Mo bruk 223, 894 95 Moliden

Kerstin Jonsson

Nylandsgatan 3, 122 37 Enskede

Maria Larsson

Slada, 819 64 Hällnäs

Arne Söderkvist

Patrons väg 18, 792 77 Nusnäs

Kokko Viljo

Smultronvägen 1, 293 31 Olofström

Claes Åkerström

Yllevägen 7, 196 38 Kungsängen

Efterlysning

Den 27 mars betalade tio medlemmar årsavgiften. Dessvärre har en av dessa glömt att ange namn och adress.

Nordea gav beskedet att personen har betalat på ett kontor där man inte uppmärksammat att namn och adress saknades.

Du som känner på dig att det rör dig, var vänlig ring eller skicka ett mejl till kassören Paul Westman
070-557 95 54, 08-649 22 09
paul.westman@telia.com

Duon Josefina & Jonas

Den fjärde maj var det premiär för duon Jonas Åkerlund och Josefina Paulson. Konserten hölls i Kulturkvarteret Täljstenen, Sala – ett centrum bestående av en mängd små charmiga äldre byggnader och längor vars gula fasader återutstrålade kvällssolen och liksom ville välkomna oss besökare att stiga in i en annan tid och ett annat sammanhang. En perfekt inramning helt enkelt.

Jonas är månginstrumentalist och spelar bland annat fiol, viola d'amore, gitarr, mandolin och säckpipa. Josefina hade med både en kromatisk nyckelharpa och en gammelharpa byggd av Hasse Gille. Det stod alltså fullt med instrument uppradade på scenen. Josefina berättade att hon började spela nyckelharpa i Sala, hennes hemstad, för exakt tjugo år sedan. Bland publiken idag fanns hennes musikskolefröken från den tiden.

Duon bjöd på en härlig blandning av traditionell musik från företrädevis Uppland och Västmanland, men även från Dalarna samt någon låt som Jonas komponerat. Det var musik av Hasse Gille, av Eric Sahlström, efter Carl Herman Erlandsson, efter Omas Per, av Ivar Tallroth och många fler.

När jag ser så här duktiga harpspelmän spela upphör jag aldrig att fascineras över hur mjuka och fint kontrollerade rörelser de har i stråkhanden. Som om hon hade läst mina tankar och uppfattat det som en utmaning förklarade Josefina, med glimten i ögat, när hon tog upp sin gammelharpa hur man spänner upplandsstråkens tagel med tummen »så att man är säker på att man inte har någon rörlighet kvar i handleden«.

Upsala Nya Tidning

Nyckelharpan KAN BLI VÄRLDS- ARV

TIERP LÖRDAG 30 MARS 2013

Josefina och Jonas har ett otroligt fint samspel. Tydligt har de planer på att spela in en skiva – jag hoppas att de gör det. Den 13-14 juli spelar de återigen i Sala och anordnar dessutom en workshop. Om du får chansen att se dem då eller vid något annat tillfälle missa den inte! Jag vill också passa på att tipsa om ett två timmar långt australiensiskt radioprogram som Josefina medverkat i och som är fyllt av svensk folkmusik. Lyssna på det via Internet – sök efter »Global Village Program 1095«.

Nils Liberg

Nyckelharpan

→ Nationalinstrument

→ Världskulturarv

Mellan 1996 och 2002 gjordes försök att få nyckelharpan förklarad som Sveriges nationalinstrument. Kulturrådet avrörde från ett officiellt utnämmande, men ansåg att »det ska stå var och en fritt att kalla nyckelharpan för Sveriges nationalinstrument«.

Idag arbetas för att UNESCO ska fastslå att nyckelharpan är ett världskulturarv och lägga den till sin lista över sådana.

Undertecknad kommer fortlöpande att rapportera hur det långa arbetet framskrider. Läs under tiden en artikel i Upsala Nya Tidning: <http://www.unt.se/tierp/kulturtyngt-instrument-kan-bli-varldsarv-2351518.aspx>.

Vid ett samnordiskt musikinstrumentseminarium på Valdres Folkemuseum i Fagernes, Norge, kommande november ska diskuteras hur vi tillsammans ska få våra nationalinstrument förklarade som världskulturarv.; Finlands kantele, Norges hardingfela och vår nyckelharpa. Seminariet ingår i en serie där de tidigare hölls 2007 på ESI och 2011 i Kaustby-Kaustinen, Finland

Esbjörn

Mästarbygg 2013

Eric Sahlström Institutet i Tobo den 13:e och 14:e juni 2013.
Årets huvudtema: *Så minns vi Hasse Gille*

Medverkande personer:

- Sigurd Sahlström
- Per-Ulf Allmo
- Håkan Larsson ESI
- Esbjörn Hogmark (Kursansvarig)

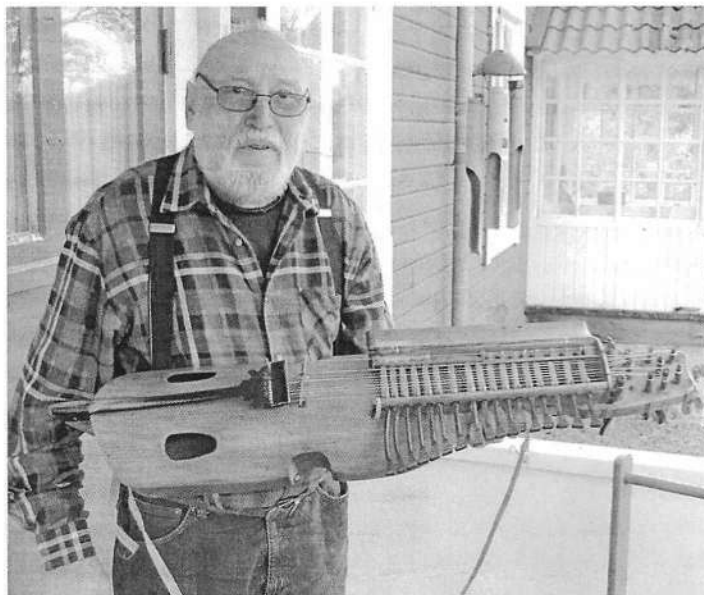
För 19:e gången!

Missa inte detta tillfälle,
att helt ägna sig åt det väsentligaste i livet: Nyckelharpan

Jag, och många med mig, saknar Hasse Gille, hans genuina känsla för den gamla nyckelharpan och hur han tog in detta i sitt nyckelharpbygge.

Vi ska ta en titt på några nyckelharpor som Hasse tillverkade och steg för steg gå igenom vad det är som gör hans instrument så unika. Förutom detta ska vi ta upp följande:

1. Processen att förädla ett instrumentvirke från gran på rot till klart för användning.
2. Vi ska åter ta upp ytbehandlings--processen som får bli årets praktiska moment. Vi kommer att öva på ett antal träbitar där vi ska utföra alla moment från slipning av rå träyta till polering av färdiglackad yta.
3. Ett kort inslag om hållfasthet.
4. Vi ska som vanligt provspela medhavda instrument och ge synpunkter på dessa.
5. En utflykt på bygden med tre delmål inklusive brukslunch.

Hasse med sin Gustava

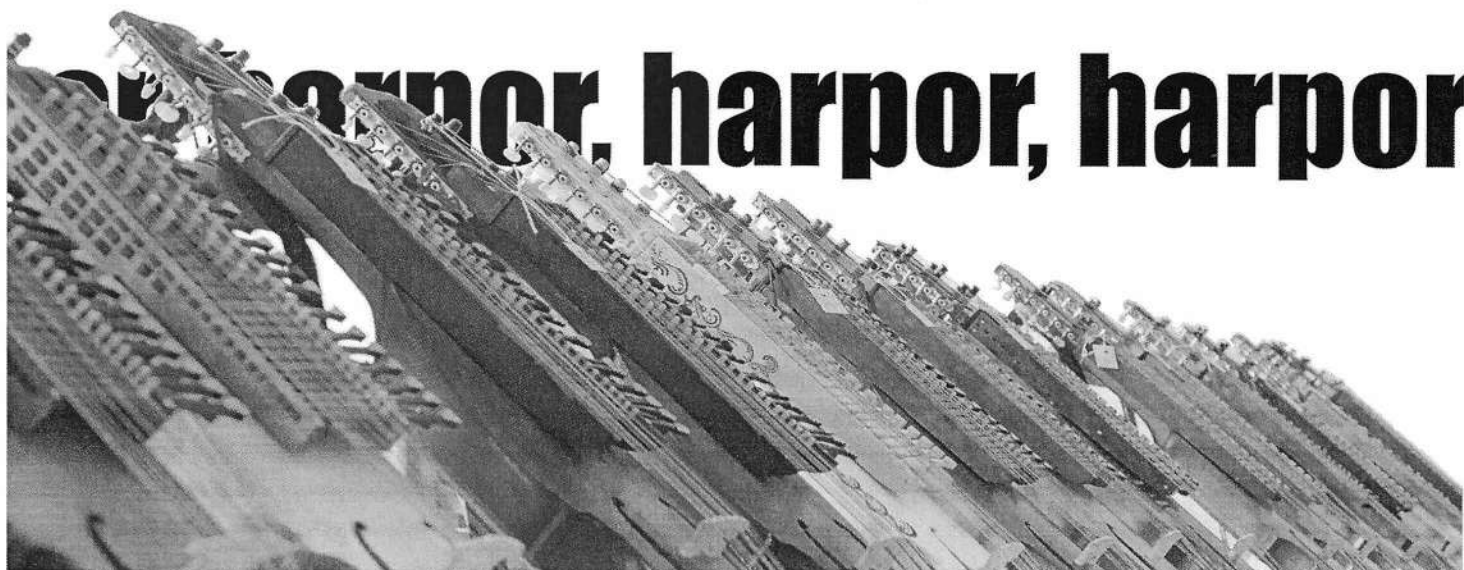

Granarna vid Harvik i Uppland

Glöm inte anteckningsmateriel, kamera, ljudinspelningsutrustning eller videokamera.

Kvalitetsvirke; gran till sarger, hals, lock och bottnar, lönn till leklåda, stämskruvar m.m. och björk till nycklar samt gitarmekanik, cellofinstämmare, strängar och övriga tillbehör kan liksom under tidigare år köpas till förmånliga priser. **Boka gärna in i förväg.**

Upplysningar; Esbjörn Hogmark 0295-107 06, 070-211 04 30, esbjorn@hogmark.com

En strid ström av nya harpor – det är det vi vill uppnå

Nyckelharpstämman i Österbybruk 14-15 juni, med tillhörande bedömning och utställning av inlämnade instrument under ledning av Esbjörn Hogmark, närmar sig med stormsteg.

Inlämning sker lördag kl 10-14. Juryn består som vanligt av Sigurd Sahlström och Esbjörn Hogmark samt ett par personer som tidigare vunnit evenemanget.

Juryn provspelar, lyssnar, provspelar igen. Till slut brukar 4-5 harpor återstå i en slags finalomgång. Återigen provspelning. Känns leken bra och är lättspelad? Jämn ton på alla strängar? Vad väger harpan? Finns det någon vargton? Slår någon nyckel i leksidan, d.v.s. en hackspett i leken? Och mycket mycket mer. Till sist enas juryn om en vinnarharpa. Det kan också bli en delad seger mellan ett par likvärdiga instrument.

Under söndagen kl. 10-16 går det att besöka utställningen och samtidigt få en chans att provspela instrument, träffa dess byggare och eventuellt avtala om köp.

Själv tycker jag, som byggare att det är väldigt roligt att få träffa Dig som spelare eller köpare och få höra Dina synpunkter och önskemål. Bygga utan att veta var harpan slutligen hamnar är inte lika tillfredsställande.

Glädjande nog kommer det att ställas ut minst 30 nybyggda harpor; vanliga kromatiska, barnharpor, silverbasharpor, kontrabasharpor och säkert en och annan begagnad. En harpa byggd av Hasse Gille kommer också att finnas till salu.

Bosse Nilsson i Sickla har gjort en stor insats för att samla byggare som vill ställa ut. I skrivande stund är följande anmälda förutom han själv:

Sven Bergman, Åsa Carlid, Bertil Hallgren, Bosse Karlsson, Magnus Kilvén, Lars Lithén, Allan Lundkvist, Kjell Lundvall, Bo Nilsson i Härnösand, Bertil Nyberg, Calle Pleijel, Thor Pleijel, Sho Yamaguchi, Hans Zetterberg, Sören Åhker.

Boka in denna helg så ses vi i Österbybruk.

Frågor, ring eller mejla:

072-235 06 15, www.bonilsson.se

Bosse Nilsson – byggare i Sickla

Vid varje harpa sitter ett bedömningsprotokoll. Ljudkvalitet, spelteknisk funktion och estetiskt intryck bedöms och betygsätts 1-5, där 1 är ej godkänd, 2 mindre god, 3 godkänd, 4 mycket god och 5 är utsökt bra.

Förutom betygsskala försöker juryn alltid att notera kommentarer, positiva omdömen samt förslag till förbättring.

Av protokollen framgår tydligt de instrument som gick till final och vilken eller vilka som vann.

Esbjörn

Förra året utsågs Bertil Hallgren från Hagfors till bäste byggare..

Bedömningsprotokoll 2012
Nyckelharpstämman Österbybruk 2012-06-16,17

Nyckelharpstyp:	3-radig Sahlströmstyp
Byggare	Bertil Hallgren
Ägare	Samma

Kommentarer:

Ljudkvalitet	5
Spelteknisk funktion	5
Estetiskt intryck	5

1=Ej godkänd, 2=Mindre god, 3=Godkänd.
4=Mycket god, 5=Utomordentlig

Detta är ett synnerligen välgjort instrument med en relativt liten och nått harpkropp. Trots detta har instrumentet en synnerligen fin ton och vinner därför årets harpbedömning.

Vinnarharpan 2012!
Till salu!

Resan till Tobo

Under sjuttioalets stora folkmusikvåg tänkte jag liksom många andra bygga en nyckelharpa och lära mig spela. Men annat kom emellan och under några år blev det istället låtar på fiol. Vi var en ABF-kurs som med en skicklig pedagog och spelledare nådde en bit på väg.

Efter några år flyttade jag från Stockholm och hade svårt att hitta spelkompisar på en rimlig nivå. När jag sedan återvände hade gruppen skingrats och cirkelledaren gått vidare till andra utmaningar. Ett oregelbundet arbetsschema med mycket nattjobb gjorde att fiolen till slut hamnade i en garderob.

Åren gick och då och då tog jag fram fiolen men det blev liksom aldrig något. Den kändes alltmer som en stekpanna under hakan.

Så en dag i augusti 2012 åkte jag till Uppsala för att lyssna på BAO. Konserten var bra men ännu bättre var att hela huset var fyllt av spelglada musiker och entusiastiska nyckelharpsbyggare som firade minnet av Eric Sahlström. Min hustru såg mina tindrande ögon och föreslog snabbt att jag väl kunde bygga en harpa och börja spela igen.

Så varför inte. Men om man som jag är pensionär, är det då meningsfullt att börja med att bygga och sen lära sig spela? Lösningen blev att köpa ett instrument och leta efter en spelkurs – ett byggande fick anstå så länge.

Köpa nyckelharpor på nätet är ett riskprojekt och jag lyckades väl så där. Men den går att spela på och i händerna på en skicklig spelman låter den rätt hyggligt.

Hitta kurser var nästan värre. I Stockholm hittade jag en enda för nybörjaren, hos Sensus på Medborgarplatsen. Just då kursen skulle börja gick stränghållaren sönder, men lite tur ska man ha. På Internet hittade jag Täby Spelmansgille där Christer Berg hälsade mig välkommen till deras nybörjargrupp. Han lyckades få fram ett låneinstrument och lära ut några enkla låtar. Och så blev det. Jag började på Sensus och varje vecka åker jag dessutom till Skogberga för att få spela med Täby Spelmansgilles Måndagsgrupp.

På vårvintern 2013 tyckte jag det var dags att försöka mig på en heldagskurs. I Nyckelharpan fanns två annonser som såg lovande ut. En kurs i Sigtuna verkade vända sig till lite mer rutinerade spelare så jag satsade på en i Tobo. Tidigt lördagen 27 april packade jag in harpan i bilen och for iväg.

Tjuo personer hade samlats inför första lektionen. Rätt snabbt insåg jag att många hade spelat i årtal. Det här verkade inte vara en plats för grönöglingar. Möjligen var jag till och med den enda nybörjaren på plats. Några hade spelat i decennier och mina sex månader kändes plötsligen väldigt kort.

Kursledarna Torbjörn Näsborn och

Sigurd Sahlström startade med att sätta alla i en halvcirkel och vi spelade *Båtsman Däck* och *Tobogubben*. Sedan delades gruppen. Åt höger gick de som kunde spela »lite svårare låtar« och åt vänster vi andra – en klar minoritet. Någon grupp för oss som knappt kunde spela alls fanns inte men indelningen fungerade ändå bra.

Naturligtvis fick vi lära oss nya låtar. *Karolinermarschen* kände jag till medan Torbjörns *Vispolska från Lövstabusruk* och Sigurds *Slängpolska från Svärdsjö, Dans på kolbotten* och *Hem från timmerskogen* var nya liksom en visa från Gotland. Men tyngdpunkten handlade om 'lat' teknik och en avspänd kroppshållning. Och att det gav resultat märktes om inte annat på att jag i vanliga fall fått muskelsmärta efter någon timmes spelande. Nu gick hela dagen som en dans. Lättja var ordet för dagen och att lära sig stråka avspänt och att röra fingrarna minimalt var ett stort framsteg. För att inte tala om 'strutsen'. Torbjörns övning för att mjuka upp fingrarna.

När dagen var slut surrade huvudet av musik. Mina farhågor om att jag skulle ha kommit fel kom på skam. Istället hade jag haft en både lärorik och trevlig dag och återvänder gärna.

Lars Sandström
text och foto

Nej, Torbjörn friar inte till Yvonne. Han visar hur man ska slappna av i axlarna och stråka avspänt.

Uppsala Konsert & Kongress

Välkommen lördag 26 oktober kl. 13-01

Medverkar gör

Jonny Soling

Folk All-in Band

Emilia Amper med vänner

Ditte Andersson med vänner

Konsert med ESI & KMH

Malungs folkhögskola

Robert & Erika

Jeanette Evansson & Anci Nordwall, ULV,

Åsa Andersson, Britta Røjås, Siri Karlsson,

V-Dala, Tremolo, Åsa Hogmark, Österby

Spelmän och många fler

Sillunch med snapsvisor från kl. 13:30

Dans till Stockholms spelmanslag, Uppsala

Spelstuga, Grillby Folk, m. fl.

Kurser: fiol, nyckelharpa och kulning

Buskspel, visstuga, dansinstruktioner, visning

av nyckelharpstillsverkning, prova-på att

spela nyckelharpa

Minnesprogram tillägnat Hasse Gille

Hitta svänget – en musikalisk gps-navigering

Till lördagen den 27 april hade Magnus Holmström och David Eriksson bjudit in för en nyckelharpskurs hemma hos Magnus i Sigtuna. Kursen var anordnad på initiativ av de båda instruktörerna och hade bland annat annonserats i förra numret av vår tidning.

Kursen riktade sig till spelmän vilka spelat ett tag och som ville förfina och utveckla sitt spel. Vi var 14 deltagare som hade nappat på erbjudandet, lockade av att få en extra duvning i stråkhantering och rytmkänsla genom de båda erkänt duktiga spelmännen.

Rubrik för dagens äventyr var *Hitta svänget – en musikalisk gps-navigering* och det var just vad det blev! Precis som gps:en ibland för oss in på de mest okända stigar blev dagen ett vilt utforskande av de musikaliska gränserna, som i Magnus och Davids sällskap, visade sig vara horisontlösa. Mycket kom att handla om rytm, både framlänges och baklänges, i takt och otakt.

Vi startade kl 9:00 med samling och fika i köket och delade sen upp oss i två grupper, en på övervåningen och en i Magnus musikstudio en trappa ner. Efter lunchuppehållet bytte vi våningsplan och instruktör och fick på så vis tillfälle att ta del av lärdomarna från dem bägge.

Magnus startade med att tala om rytmens betydelse och med *Vagnsbusschottis* som exempel undersökte vi hur det lät att till exempel stampa 4 taktslag mot 3 handklapp i varje takt. Och hur kunde vi få över detta till stråke och sträng? Ännu mer rytmiserat blev det när vi prövade med accentuerade »choppade« ackord.

Magnus betonade också att dynamiken i låtarna var viktigt för att få till ett livfullt spel. Prova därför när du övar att spela starkt/svagt, fort/ångsamt, gör tempoväxlingar och prova att spela till exempel snyggt respektive fullt. - Det viktiga är att våga gå utanför sin komfortzon. När man känner sig säker ska man sätta på sig experimentmössan och testa gränserna, fortsatte Magnus.

Efter ett kort lunchuppehåll var det dags att träffa David. Han poängterade bland annat vikten av att låta melodin börja i huvudet först, innan man försöker få ut den genom instrumentet. På så vis är man förberedd på vad som ska spelas.

I nästa moment testade vi att accentuera *Tierpspolskan* på olika vis för att undersöka hur låtens karaktär ändras beroende på hur man stampar eller klappar. Vidare jämförde vi riktningen i olika låtar och hur den påverkas av hur vi stampar alternativt klappar. Bondpolskan kändes som mer tillbakalutad medan slängpolskans riktning var mer framåtriktad, enades vi om. Detta och mycket mer av samma slag fick vi ta del av i Davids experimentverkstad. Jättekul och nyttigt!

Sista halvtimmen, när en viss musikalisk mättnadskänsla infunnit sig och några av oss hade fått en lätt glasartad blick, var det dags för ett gemensamt avslutande allspel. Strax efter kl.16 kunde vi så stiga ut i den ännu kvardröjande vårsolen och nu med mycket musik och mycket tänkvärt i kappsäcken.

Kerstin Kåverud
text och foto

Om nyckelharpospelet i Dalarna

Det finns ganska lite dokumentation från gamla tider i detta ämne. Ett konkret bevis för nyckelharpans förekomst här i landskapet är Moraharpan, som kan beskådas på Zornmuseet i Mora. År 1686 spelades nyckelharpa för kung Karl XI på ett bröllop i Älvdalen.

I mitten av 1800-talet fanns en ej namngiven spelman i södra Dalarna vars harpa skänktes till Nordiska museet, och senare under detta sekel spelade Erik Kleofas Hedbom från Garpenberg på fiol, klarinett och harpa.

Under förra seklet bodde i Ludvika Einar Åsberg, riksspelman på silverbasharpa, och en av bröderna Tillman i Floda spelade liksom Stopp-Edvin Svensson i Avesta kromatisk harpa. Enstaka spridda spelmän har det alltså funnits, men man kan inte tala om någon allmän tradition.

Under sjuttioalet kom så, liksom i hela landet, den Stora Vägen, med bygg- och spelkurser på flera orter i länet. I Mora samlades harpospelare från hela länet varje vår åren 1980-1991 på folkhögskolan Skeriol för veckoslutskurser, med John Forslund, Kalle Rapp och Georg Haglund som lärare.

Dessa träffar har betytt mycket, vi har fortfarande en nästan syskonliknande relation inom länet, och har spelträffar regelbundet varje vår, oftast i Falun, men av och till på andra orter, som nu senast i Rättvik på hotell Lerdalshöjden – där för övrigt Dalarnas spelmansförbund i mars varje år har en stor allmän spelmansstämma. I förbundet är ett drygt 100-tal harpospelare registrerade, och utöver det så finns det ett stort antal 'löshästar'.

Vid vårträffen i Rättvik den 27 april slöt 18 spelmän upp, från Falun, Säter, Ludvika och Mora. Allt funkade perfekt men kändes nog lite för lyxigt för att vara spelmansmässigt, med rena dukar, inget skit i hörnen, 2-rätters lunch och servering vid borden. Vi pratade, spelade, spisade och spelade igen, glada, nöjda och mätta både lekamligt och själsligt.

Uppskattade ledare var John Forslund, Mora, och Göran Hellgren, Säter. John hade med sig *Knuter Jons polska* från Ore, *Böl-Olles schottis* från Malung och *Skrikhedspolska* från Särna, och lade särskilt vikt vid gamla tiders stråkföring. Görans låtval var en melodisk *Mollvals från Hedemora* efter Bergström och *Almas polska* av Mats Wallman.

Våra ledare är väl värda några rader.

John har djupa rötter sedan generationer i den härjedalska folkliga kulturen. Musiktraditionen han ägnat mycket intresse där hans inspelningar och låtuppteckningar har resulterat i boken *Härjedalsk folkmusik*, med biografier, spelmanslåtar, vallåtar och visor. För Dalarnas del har han sammanställt ett

nothäfte med dalalåtar lämpade att spela på nyckelharpa, som till stor del legat till grund för Skeriolkurserna, vilka han var huvudansvarig för. Förutom harpa spelar han fiol, gitarr och cittra, och har haft kurser även på dessa instrument.

Göran spelar gitarr, silverbas- och 4-radig harpa och sjunger. År 1978 gick han i lära hos Erik Olsson i Hedemora och byggde 4-radigt för att lättare kunna spela hälsingepolskor med dess rullstråk. Han leder en byggkurs och är spelledare för både Sätters Nyckelharpor och Sätters spelmanslag, och är den självklare ledaren för Dalarnas samlade nyckelharpor när vi spelar till dans på Bingsjöstämman. För sina insatser belönades han 2009 med Sätters kommuns kulturpris.

Stort tack till er båda för en givande och trevlig dag.

Till slut: Var rädd om din ledare – dom växer inte på träd. När gav du din ledare en blomma sist?

Sven Bergman

Ovansiljans nyckelharpor, Mora
foto: Arne Söderkvist.

*Nils Karlsson,
Göran Hellgren
och John
Forslund*

UNGDOMSKURS PÅ NYCKELHARPA/FIOL

VÄLKOMMEN TILL TOBO 17-19 JUNI!

Det här är en kurs på fiol eller nyckelharpa för ungdomar mellan 12-20 år som har spelat nyckelharpa eller fiol några år. Under tre dagar får kursdeltagarna lära sig nya låtar och träffa nya kompisar!

KUR SINNEHÅLL

Undervisningen sker på gehör i grupper efter deltagarnas spelnivå. Under kursen får du inte bara lära dig nya låtar, utan också öva teknik som stråkföring och vänsterhandsteknik. Kvällarna fyller vi med spel, dans, konsert och skoj. Det finns givetvis personal tillgänglig på institutet dygnet runt, även under tider då inga lektioner eller aktiviteter pågår. Lärarna är alla utbildade pedagoger med folkmusik som specialkompetens.

LÄRARE

Carina Klein och Erik Rydvall

DATUM

17-19 juni 2013

Kursen avslutas på onsdagen kl 18 med ett gemensamt litet framträdande då föräldrar och andra är välkomna att lyssna.

AVGIFT

1650 kr. Mat och logi ingår. Invänta faktura för betalning.
Kursavgiften är subventionerad av Eric Sahlströms Minnesfond.

PLATS

Kursen hålls på Eric Sahlström Institutet i Tobo som ligger ca 5 mil norr om Uppsala. Eric Sahlström Institutet är inrymt i den vackra herrgårdslignande byggnaden i Tobo bruk. Huset rymmer utmärkta lokaler för kurser och konserter. I ett angränsande annex finns logimöjligheter i dubbel- eller trippelrum med dusch och toalett i varje rum.

ANMÄLAN

Vi vill ha din anmälan senast 24 maj och den är bindande.

Ring 0295-34290 för att beställa en anmälningsblankett eller ladda ner en på www.esitobo.org

ERIC SAHLSTRÖM INSTITUTET
NATIONELLT FOLKMUSIKCENTRUM I TOBO

www.esitobo.org | info@esitobo.org | +46 (0) 295 - 342 90

Rapport från vischan

Föreningen Nyckelharpan har medlemmar även utanför stockholmstrakten. Jag är en sådan och skall berätta om vad som händer i nyckelharpoväg i mina båda hemtrakter:

Örnsköldsvik

Här har harpan gamla anor. I reseskildringar från 1600-talet nämns harpspelande. Två 1700-talsharpor finns bevarade i trakten och det berättas om kringresande spelmän ända fram till vår tid.

När pånyttfödelsen av nyckelharpan satte igång var Ö-vik tidigt ute. År 1975 började första byggkursen med 15 deltagare och sedan har det fortsatt oavbrutet. Över 350 harpor har byggts, påfallande många av kvinnor. Mr Nyckelharpa i Ö-vik är Karl Erik Gidlund som hållit i byggandet nästan hela tiden idag 88 år gammal. Föreningen *Nybyggarna* bildades 1982 med Karl-Erik som 'ständig' ordförande. Namnet inspirerades av byggverksamheten, men föreningen är även ett spelmäng med 15 aktiva i olika grupperingar.

Det spelas mest norrländska låtar däribland ett tiotal rena ö-vikslåtar, upplandslåtar klingar blott sparsamt här uppe.

Utöver hos Nybyggarna spelas det harpa i *B-laget*, som består av folkdansare i *Nolagillet*

som fuskar lite med folkmusik i skuggan av »A-laget«. Den sociala biten är viktig. Man samlas hemma hos varann, spelar, sjunger, fikar, pladdrar...

Nybyggarna är med och arrangerar två spelmansstämmor, en i februari i Ö-vik och en i juli i Själevad, strax utanför stan. Här brukar det vara gott om nyckelharpospelare.

Nora

Det här är min andra hemort. Det är jobbet som gör det, 2 veckor här och 2 veckor där.

I Nora blev det fart på nyckelharpospelandet lite senare. Ett spelmäng, som kom att heta *Bärgslaget*, startade 1998 och det var många harpor i början. Man träffades hos varandra, spelade, fikade och mädde gott.

Bärgslaget kom snart att även att fyllas av spelmän från granntrakterna; Lindesberg, Örebro, Frövi, Ställdalen o.s.v. Nu dominerar fiolerna i den 20 man starka gruppen och övningarna hålls sen en tid i Lindesberg.

Bärgslaget är en öppen spelgrupp, ingen förening. Har du vägarna förbi en jämn onsdag är det bara att klampa in. Ring Gunnel 0587-31 12 20.

Så finns det en »Nybörjargrupp i nyckelharpa i Nora« på 11 personer sedan 3 år tillbaka och i dagarna startar ännu en grupp: »Nya nybörjare i nyckelharpa i Nora«

på 7 personer. Dessa gäng har starka kopplingar till Bärgslaget.

Repertoaren är även här mest icke-uppländsk. Det är bergslagslåtar, norrländskt, dalalåtar och en del annat. För dessa grupper gäller: Ålder 45-70 år, hälften kvinnor och hälften män.

Stora Bärgslaget har en del utåtriktad verksamhet. Man spelar till dans och uppträder i olika sammanhang. Ett arrangemang vi själva står för är ett Folkmusikkafé varje år vid Nora marknad sista helgen i augusti. Det fungerar som en öppen spelträff och många marknadsbesökare brukar komma in och fika och lyssna, bra pr för folkmusiken.

Ett annat arrangemang som samlar många nyckelharpospelare är Siggebohyttans spelmansstämma, i år den 2:a juni.

Ännu ett nyckelharpogäng finns i Nora. Primus motor är f.d. musikskolerekortorn Rune Paulsson, som länge samlat *Noralåtar* i 4 häften och nu lär ut dem till 6 andra.

Det finns gott om nyckelharpospelare i Nora med omnejd.

Bo Ekeborg, text och foto
0660-37 06 77
0587-140 41

Bilderna: *Bärgslaget* i Ekeborgs trädgård vid en spelträff 2011, samt delar av *B-laget*.

Polska efter tvillingarna Forsströmsson

Variant efter Bordunverkstan

$\text{♩} = 100$

En slängpolska efter tvillingarna Ulla och Britt Forsströmsson från Mörrum, Blekinge.

Den framfördes 2003 vid en kvällskoncert på Ekebyholmskursen av idag upplösta gruppen Bordunverkstan som bestod av Anna-Kristina Widell, nyckelharpa; Magnus Holmström, nyckelharpa; Hampus Morberg, kontrabas; Patrik Muhr, mandola, och Göran Hallmarken, lira och flöjt.

Stämman är inte hämtad från konserten utan är ett förslag som jag har satt ihop.

Det är en bra övningslåt eftersom det i förstareprisen krävs en del hopp mitt i fraser. I synnerhet andrareprisen tycker jag klingar ganska ålderdomligt.

Nils Liberg

Mysteriet EPTU

V-Dala nations spelmanslag i Uppsala anordnar då och då konserter de kallar för EPTU. Det händer att dansutläring föregår som en förberedelse för dans efteråt.

Hos NASA står akronymen för Events Per Time Unit.

V-Dala spelmanslag tolkar den som Ett Par Trappor Upp.

En tjänstebostad med resanderum i Tobo

Den byggnad som Eric Sahlström Institutet i Tobo huserar i stod färdig 1887, avsedd för ingenjören på Lövsta bruk, *Ingenjörsbostaden* eller *Nya Herrgården* kallad.

Förutom bostaden fanns det några övernattningsrum för de resanden till och från bruket som använde sig av järnvägslinjen Uppsala och Gävle, invigd den 23 september 1884.

Först i vår tid har huset kommit att i folkmun romantiskt kallas för Jaktslottet, en utpekande funktion som det aldrig har innehaft.

ESI tillträdde huset 110 år efter färdigställandet, i augusti 1997 närmast efter Stockholms Stadsmission.

En som med fördel skulle ha övernattat på sin väg hem till Ingstarbo straxt söder om Lövsta bruk var bonden, häradshövdingen och inte minst harpspelaren Anders Gustaf Jansson.

På slutet av sin levnad fick han uppleva att hans musikarv inte skulle gå förlorat. Den 26 sep 1915 skriver han »Till Notarien Herr Ivar Widegren, Uppsala« bland annat: Jag har, som känt är, haft äran att stifta bekantskap, och i tre dagar vid 2:ne olika tillfällen, samarbetat med den i alla afseenden sympatiske och Älskvärde Herr Redaktör Norlén ifr. Uppsala.

Det har i sanning för mig varit riktiga högtidsdagar, och jag kan nu dö med lugn i medvetande af, att hafva åt efterverlden donerat mina samlade gamla låtar ty »Hvad verden glömmet, har (nu) häftet gömt«. Och jag tror och hoppas, att många framtidsmänniskor som älska sin hembygds minnen, skall komma att fröjda sig åt dessa toner, hur obetydliga de än tycks vara.

De 113 låtar som Jansson vid tre tillfällen spelade upp för Norlén ingår i *Lövstasamlingen*.

Kanske kände han på sig hur nära förestående hans bortgång låg. Ur ett brev av den 5 november 1915:

Efter att i 8 dagar förut hafva legat på Sjukstugan i Leufstabruk måste jag i går resa till Akademiska sjukhuset i Uppsala att genomgå en Operation för svårighet i urinkastningsröret... är nu bunden vid salen N:o 98 Kirug: afd.

Och den 13 december

Hvad beträffar mitt hälsotillstånd, så är jag riktigt kry, med undantag af litet snufva, ådraget under den allt annat än angenäma hemfärden, först var tåget försenat och sedan måste vi vid Tobo vänta till kl: 3 e.m. innan vår skjuts kunde arbeta sig dit för snöhinder, sedan måste vi i mörker o snöyra färdas 2 mil med fara att göra kullerbyttor i snödrivorna. Kom hem kl: 7 e.m.

Att Hr. W. ej kom ned till stationen undrade jag ej på, ty jag var sjelf ganska medtagen innan jag hann ned. En liten uppmuntran var att jag kom i sällskap med Erlandsson och en Fröken från Tierp som tjenstgjort å utställningen [Stora hemslöjdsutställningen i Hantverkets hus på Nedre Slottsgatan, med konserter på Uplands nation], på deras enträgna uppmaning måste jag ta opp harpan och spela en afskedslåt då tåget lämnade Uppsala.

Jansson avled drygt en månad senare, den 31 januari 1916 i lunginflammation endast 63 ½ år gammal.

Per-Ulf

Vännen bonden, skulptören, harpsbyggaren och -spelmannen Anders Wadman i Väla, Västland s:n, smidade sin vän.

Scandinavie Markt i Schokland, Holland

Hej!

Det tog sin tid innan jag hann skriva om nyckelharpupplevelser i Holland, som jag lovade. I fjol fick jag en dotter och sen hann jag inte spela så mycket som tidigare. Men nu blev det dags igen! Den 20 och 21 april 2013 var det en nordisk marknad på Schokland. Schokland är ett världsarv sedan 1995 och ett jättefint ställe.

Våren har börjat på riktigt i Holland och vädret var underbart även om det blåste ganska mycket. Jag kunde spela ute i solen. Det kom en massa med människor, unga, gamla, barn och familjer, här fanns roliga saker till alla! Man kunde köpa ull, nordiskt tyg, svensk färg, norska tröjor, möbler, glas, fina smycken, mjuka tofflor, handverk, träslöjd och så vidare, och så fick man klappa renar och islandshästar. Man kunde titta på samernas dräkt, det fanns föreläsningar och man kunde lyssna på folkmusik både från Norge och Sverige.

Jag höll en föreläsning om nyckelharpans historia, berättade bland annat om näcken och jag visade femtiolappen – den sedeln försvinner i oktober 2015. Och så spelade jag förstås och fick många frågor om vad det nu var för konstigt instrument jag spelade på, med så många nycklar och så många strängar. De flesta holländare har ju ingen aning om vad en nyckelharpa är för någonting. Det är väl ingen gitarr, ingen fiol, och ingen lira heller? Och alla undrar hur den fungerar. Jätteroligt att träffa så många som var intresserade.

Här finns en webbsida om marknaden: www.scandinaviemarkt.nl, om Schokland: www.schokland.nl/pageid=23/EN.html, och så min sida: www.bureausvejo.nl.

De båda sista är på holländska, men ni svenskar är ju duktiga på språk så jag tror att -ni klarar att förstå en hel del. Vi hörs!

Varma hälsningar
Jorieke Rutgers

Förr var Schokland en ö i Zuider Zee. Idag ligger den fortfarande som en ö, men mitt i uppodlat mark i den från havet återerövrade Nordostpolder.

**TÄBY
SPELMANSSTÄMMA
2013**
Sönd 2 juni kl 13.00

Skogberga Spelmansgård

Årets gästartist
Lena Willemark

Buskspel, fullspäckt scenspel, utedansbana om
vädret tillåter, härlig fikaservering och fri entré!
Arrangörer är Täby Spelmansgille & Täby kommun

Vägbeskrivning finns på hemsidan www.tabyspelmansgille.se

Några hållpunkter

för en god spelmannsömmar i Uppland

Österbybruk och Tobo, 10-16 juni,
se separat annons

Härkeberga spelmansstämma, Enköping
söndag 23 juni kl.13-16:30

Väddö spelmansstämma,
lördag 29 juni kl.12 Kista hembygdsgård
invid Senneby, Väddö

Lövstaberuk

Arr.Lövsta bygderråd, 0294-340 31

leufstaberuksarkiv.se/bygderad

lördag 6 juli Orangeriet

kl.19 folkmusikkonsert med

Eva Tjörnebo och Viskompaniet

Smedsbostaden, Stora gatan 45

kl.17 Prova på att spela gammelharpa

kl.19 Gammelharpa och visstuga

kl.21 Visstuga med Maria

Larsson Hallengren

söndag 7 juli

kl.11-17 Lövstadagen. Brukets företag och
föreningar håller öppet med program.

kl.12 Orangeriet. Lövstastämman med
SM i gammelharpa.

torsdag 18 juli Smedsbostaden

kl.19 musik- och berättarkväll med

Thor Pleijel

torsdag 25 juli Smedsbostaden

kl.19 musik- och berättarkväll med

Leif Alpsjö

torsdag 1 augusti kl.19 Smedsbostaden

kl.19 visstuga

Eric Sahlströms spelmansstämma

lördag den 20 juli Missionskyrkan i Karby,

Vendel, kl.19 konsert med bröderna

Näsbon och buskspel,

söndag 21 juli kl.12 spelmansstämma på

Ottarsborg, Vendel

Väsen

tisdag 23 juli kl.19 Dalby kyrka, Uppsala

onsdag 24 juli kl.19:30 Parksnäcken i

Stadsträdgården, Uppsala

Valöstämman, Valö

söndag 4 augusti kl.13 spelmansstämma i

Vigelsboäng, kl.11 friluftsgudstjänst

Spelmansstämma i Lohärad

lördag 10 augusti kl.13 Loskälvagården med

efterföljande konsert i Lohärads kyrka.

Rappkallestämman, Västland

söndag 11 augusti kl.13 spelmansstämma på

hembygdsgården

Byss-Callestämman, Älvkarleby

30-årsjubileum

söndag 18 augusti kl.12 Gammalgården

kl.11 Gudstjänst med spelmän

kl.12- Allspel, uppspel, buskspel

kl.14 Byss-Callehistorik

Spelmän bjuds på kaffe och mat.

Upplysningar: Bo Hammarström 026-821 52,

Leif Alpsjö, 070-638 33 53

Ungdom och Folkmusik i Kungsängen

- 48:e året

lördag 24 augusti. Musik i folkton i

Kungsängens kyrka. Efteråt spel och dans
i hembygdsgården.

söndag 25 augusti kl.12:30 Kungsängens

hembygdsgård. Stämman i med inledande

allspel. Polskeinstruktion inför kvälls-

dansen inne i hembygdsgården, spellista.

Även danskurs på dagen. Upplysningar:

kfg.just.nu, facebook, 070-751 49 65

Häveröstämman

söndag 25 augusti

kl.13 Hembygdsgården, Häverödalen

Östervålastämman

Efter några försök är den inställd i år.

Förra gången red.var där - det var den 31

oktober 1974 - spelade bland andra

Viksta-Lasse

Spelkurs för fiol och nyckelharpa

13-17 augusti internat på Laxön, Älvkarleby.

Avslutning på Byss-Callestämman den 18:e.

Upplysningar: Leif Alpsjö, 070-638 33 53,

leif@alpsjo.se

Fara och flyga

Musicians' Union, MU, har välkomnat ett förslag till Europaparlamentet som slutligen skulle lösa de problem som musiker möter på flygresor med sina instrument.

Förslaget ska revidera flygpassagerares rättigheter och innebär att »lufttrafikföretag måste acceptera mindre instrument [vad nu avses med detta?] i passagerarutrymmet och tydligt ska ange villkor för transport av större instrument i lastrummet.«

Förslaget är ett resultat av en intensiv lobbyverksamhet av MU och FIM, International Federation of Musicians. Fler än 40 000 personer har undertecknat en petition för att förmå EU att införa lagstiftning som ska förtydliga reglerna för flygresor med musikinstrument.

John Smith, generalsekreterare för MU och vd FIM:

Det glädjer mig att Europaparlamentet ser ut att anta detta förslag, vilket kommer att göra stor skillnad för arbetande musiker.

Problemet har varit att den befintliga lagstiftningen gör att varje flygbolag har haft möjlighet till en egen policy för musikinstrument, och detta förslag skulle innebära välbehövlig likformighet och rättvisa för hela sektorn.

www.musiciansunion.org.uk March 13, 2013

Kommentar: Det låter som vanligt alltför bra, vi lär nog få tåla oss länge till innan EU lyckas mangla fram ett bindande beslut.

Forlimpopoli, Italien

Scuola di Musica Popolare di Forlimpopoli i Italien har anordnat en kompositionstävling för nyckelharpa ENCORE, European Nyckelharpa Cooperation – ORchestral Experience: »Playing nyckelharpa, an orchestral experience between European folk music and contemporary compositions.«

Den 5-11 augusti kommer 20-25 musiker på nyckelharpa från 10 europeiska länder att forma en orkester för att repetera och framföra nykomponerad musik för nyckelharpa.

En offentlig konsert ges den 10 augusti kl. 21 i Forli katedralen, Bertinoro. Ett samarbete mellan skolan i Forlimpopoli och CADENCE; Cultural ADult Education and Nyckelharpa Cooperation in Europe
www.encore.nyckelharpa.eu
www.musicapopolare.net

6 juni Hembygdsgården i Österbybruk

12:00 Nationaldagsfirande

13:00-17:30 Gillestämman

Allspelsledare Sonia Sahlström
Spel från scen, folkdansuppvisning, buskspel
Utdelning av Gillestipendiet
Servering av kaffe, smörgås, korv, hamburgare
Upplysningar:
Bertil Hammar, 070-514 39 30
Arr. Dannemora Hembygdsförening
Läs mer på www.dannemora-hembygd.se

FOLKMUSIK- OCH DANSVECKA

**10-14 juni
ZORNMÄRKES-
UPPSPELINGAR**

på Eric Sahlström Institutet i Tobo med varierande kvällsprogram från kl. 19.00

Föredrag om nyckelharpan, Gratis dansworkshop, Filmvisningar, Tobotorsdag, Guldkonsert

Info om programmen: www.esitobo.org

**Lördag 15 juni
RIKSSPELMANSSTÄMMA
i Österbybruk**

Presentation av årets nya Riksspelmän

Svenska Folkdansringen och Eric Sahlström Institutet i samarbete med Uplands Spelmansförbund

**Lördag 15 juni
UPPLANDSSCHOTTIS
Österbybruk**

Defilerung med dansare och spelmän avgår från Folkets park kl 8.45

Invigning av Jacob Spangenberg

De fyra dansetapperna

Lillgatan, Gimogatan, Herrgården och Folkets park med final

Prisutdelare Agneta Gille

Musiken spelas av Starkens Spelmän

Välkomna till en Folkdansfest!

Mer info på www.upplandsschottisen.se

Upplandsbygd Leader

**15-16 juni
NYCKELHARP-
STÄMMA i Österbybruk**

Utställningar nyckelharpor och dräkter
Dans i Vagnshuset

Workshops Emilia Amper, Mia Marin, Olov Johansson, Susanne Rosenberg, Sigurd Sahlström, Torbjörn Näsborn, Karl-Arne Gille

Konserter i kyrkan och på puben Jernbergsstipendiater, Bröderna Näsborn
Scenspel, allspel, buskspel och visstuga
Eva Tjörnebo, Vilde, Österby spelmän, Wermdö Durspelare, Russindalen

Bedömning av nyckelharpor

www.nyckelharpstamman.se

ala

FÖRENINGSBREV

B

Sverige
Porto
betalt

